Bir Telif Hakları Davasının Öyküsü

İSTANBUL BAHÇEŞEHİR VE İZMİR MAVİŞEHİR KONUTLARI İÇİN 20 YIL SÜREN VE NİHAYETİNDE GEÇTİĞİMİZ GÜNLERDE MÜELLİFİNİN LEHİNDE SONUÇLANAN TELİF HAKLARI DAVASININ ÖYKÜSÜNÜ MİMARI AYTAÇ MANÇO ANLATTI.

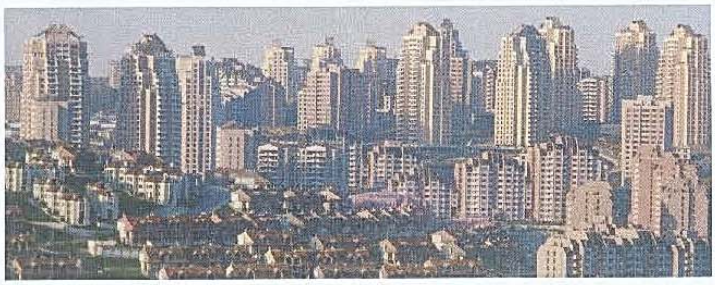

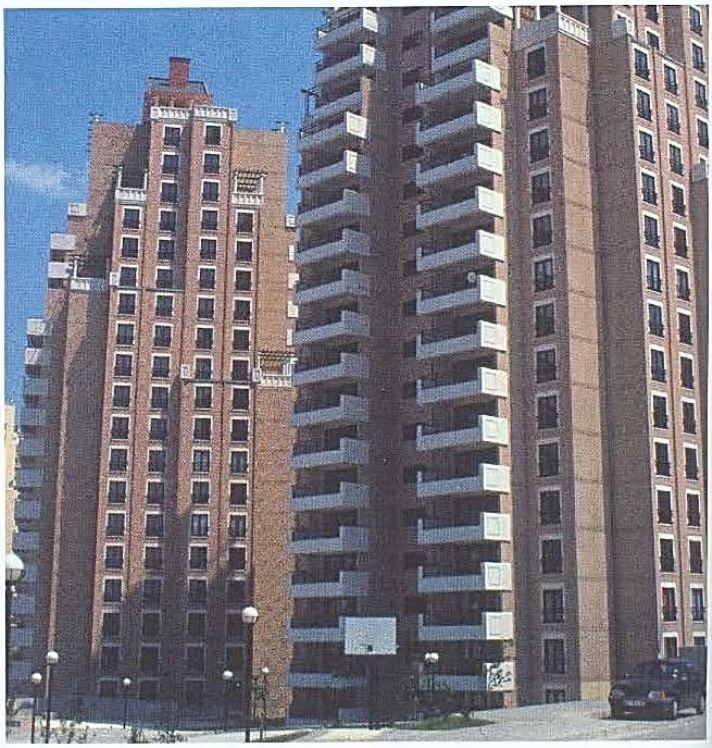

Aytaç Manço ■ Bahçeşehir Ortak Girişimi, Emlak Pazarlama A.Ş., Süzer A.Ş., MESA İnşaat A.Ş.' ve Nurol İnşaat A.Ş. adlı ortaklardan oluşan bir grupça, ülkemizde ilk kez mimarlık endişesini gözeterek oluşturulmaya çalışılan ve orta üst sınıf alıcılar için pazarlanmak istenilen bir toplu konut projesi olarak yola çıktı. Bu amaçla Birinci Kısım, Birinci Etap için 1991 yılında 12 mimarlık bürosundan öneri istendi, ardından seçilen dört mimarlık bürosu arasında üç ayrı tip yapı için ön tasarım yarışması yapıldı. Bu yapılar 6-8 katlı A blok, 10-12 katlı E Blok ve 22-24 katlı D Blok olarak adlandırıldı. Yarışma sonucunda her üç projeyi de Y. Mimar Aytaç Manço-DİMTAŞ olarak kazandık.

Şantiye ve proje yönetiminin Emlak Pazarlama A.Ş.'de olduğu, uygulama ve detay hazırlığı dönemi çok sıkıntılı geçti. Müellifi bezdirecek her türlü uygulamalar, örneğin "hizmet ücretini aşacak, haksız ve yasal olmayan gecikme cezaları tehditleri", hatta "telif hakkının proje müdürüne çok iyi bir bedelle devredilmesi" gibi yakışıksız öneriler büyük bir cüretle biz müelliflere iletildi. Eserlerinin uygulanmasından başka bir amacı bulunmayan ben ve birlikte çalıştığım genç ekip her türlü baskıya göğüs gererek tasarımlarının gerçekleşmesini sağladık ve hiçbir hak talebi davası açmadık.

Bir süre sonra, 1993 yılında Esenyurt Belediyesi İmar Müdürlüğü'nden bir kadın meslektaş, adımıza yeni projelerin geldiğini ve imzalanması gerektiğini haber verdi. Bunun üzerine önce yönetime gidip ne olduğuna dair bilgi istedik. "Üçüncü etapta da yapılacak D Blok'ları acele şantiyede hazırlayıp, iskan için belediyeye sunduk" açıklaması yapıldı. "Peki benim niye haberim yok?" diye sorunca da "Zaman kazanalım diye" yanıtını aldık. Yapıların olduğu bölgeye gittiğimizde, alttan altı katın kesilerek yapının boyunun kısaltıldığını gördük. Bu konuyu sorduğumuz yönetim, Esenyurt Belediye Başkanı'nın kendi yapılarının siluetini bozmaması için boylarının kısaltılması koşulunu ileri sürdüğünü, buna istemeden razı olduklarını ve projeleri de MESA şantiye bürosunun hazırladığını söyledi. Bu arada Bahçeşehir İkinci Kısım, Birinci Etap için yeni bir yarışma açılmış ve önerdiğimiz daha değişik yapıların uygulanacağı sözü verilerek belediyeye verilmiş projeleri imzalamamız istenmişti. Düşük bir ücret karşılığında imzaladığımız belediye uygulama projelerine ek olarak MESA ve Nurol ile bir sözleşme yapıp bu olayın bir daha olmaması ve üçüncü şahıslara projelerimizin kullandırılamayacağını kayıt altına aldık. Bir süre İkinci Kısım için sunduğumuz tasarımlarımızla ilgili haber bekledik. Sonunda Mimarlar Odası asgari ücret tarifesinden her türlü kısıntı yapılarak verdiğimiz teklif yüksek bulundu ve olmayacak bir indirim önerildi. Bunu kabul etmemiz olanaksızdı, işi vermediler.

Bu kadar haksızlığa ve yapılan istismara üzülerek şantiyeyi terk ederken MESA şirketinde çalışan bir teknik personel "Aytaç bey, bu adamlar sizi uyutuyorlar, İzmir Mavişehir'de de sizin yapılarınızı yapıyorlar" dedi. Doğrusu inanmadım veya inanmak istemedim. Aradan aylar geçti, yaz geldi ve Silivri'deki yazlığımıza giderken İkinci Kısım'da yükselen yedi adet yeni kaba inşaat durumundaki yapı gözümüze çarptı. Şaşılacak kadar D blok tasarımımızı andırıyordu uzaktan. İncelemek için bir süre bekleyince bu yapılar bitme durumuna geldiler. İlgili belediyedeki dayanışmacı meslektaşlarım bu yapıların uygulama proje paftalarının kopyasını almamızda yardımcı oldular. Önce büromuzda yardımcı mimar arkadaşlarımla inceledik, sonra akademisyen ve serbest meslek sahibi meslektaşlarımıza göstererek yanılıp yanılmadığımızı sorduk. Herkes bunların kopya olduğuna hemfikir oldu.

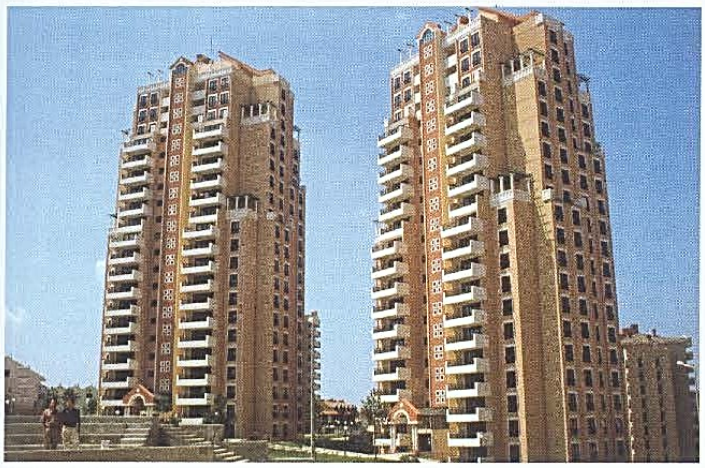

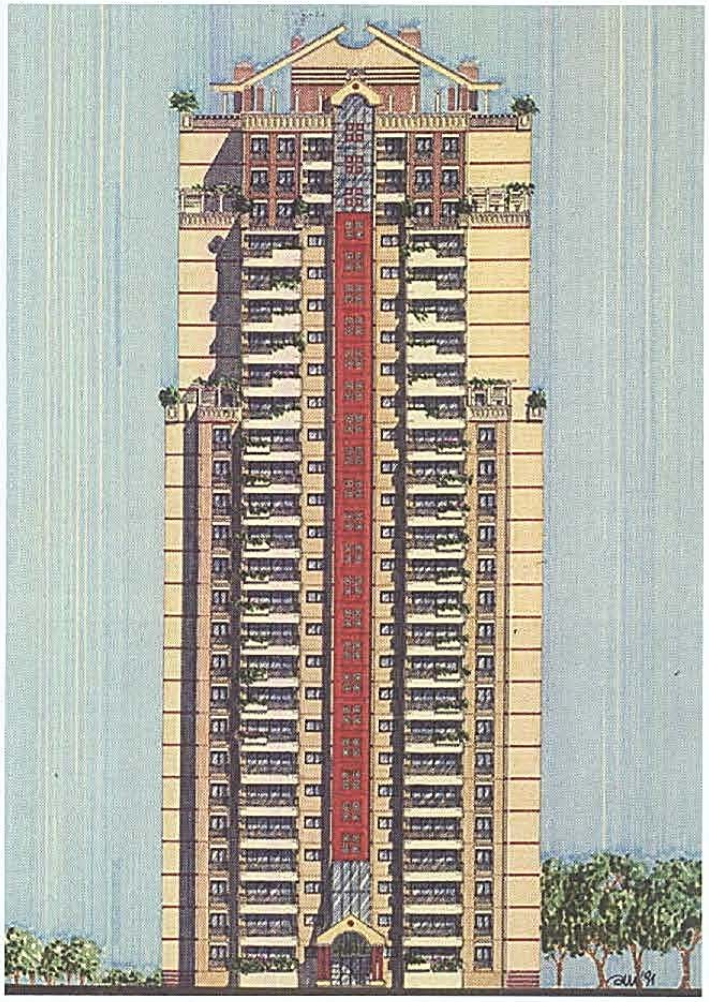

Artık bir avukat bulma zamanı gelmişti. Biriktirilen gazete makale ve haber kupürleri içinde fikri hukuk doktoru bir avukatın mimarlık eserlerinin telif haklarını korumak gibi bir misyona hazır olduğunu okumuş ve kesip saklamıştım. Daha önce İstanbul Teknik Üniversitesi'nden İnşaat Yüksek Mühendisi unvanı aldığı, inşaat ve mimarlık projeleri ve bizzat inşaat işleri yaptığı yazıyordu. Adı Gürsel Üstün idi. Kendisini davet ettik, geldi ve bir hafta iki projeyi de inceleyerek bir kanı oluşturacağını ve sonrasında davayı alıp alamayacağını belirteceğini söyledi. Bir hafta sonra gelip davanın kendisini heyecanlandırdığını ve yürütmeyi istediğini açıkladı. 1994 yılında ilk olarak "tespit davası" açıldı. Üç kez bilirkişi değişti, olumlu sonuç almak iki yıl sürdü. Ardından "ceza ve tazminat davası" Emlak Pazarlama, MESA ve Nurol şirketlerine açıldı. Davalılar avukatları aracılığıyla beni kendimi önemli göstermeye çalışan basit bir mimar, avukat Gürsel Üstün'ü de mühendislik mesleğinde başarılı olamamış bir müflis, şimdi de avukatlıkta dikiş tutturmaya çalışan bir kişi olarak betimleyen küçük düşürücü suçlamalarda bulundular. MESA şirketinin bu tür yakıştırmalarda bulunmasına nazikçe karşı çıkarak aslen kendilerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi onarımında yaptıkları yolsuzluklardan ötürü suçlu bulunup cezalandırıldıkları ve sabıkalı olduklarını anımsatınca davalılar, davacı ve vekiline 20.000'er TL'lik hakaret ve tazminat davası açtılar ve doğal olarak gerçekler onlara bu davayı kaybettirdi. Bu arada dava birbiri ardına başvurulan bilirkişilerce sürüyordu. Büyük usta Mimar Behruz Çinici ve çok değerli mimar Doğan Tekeli "Telif Eser ve Bahçeşehir Binaları" hakkında mahkemeye ayrı ayrı görüş yazıları yazarak bizi onurlandırdılar. Davacıların karşı çıkmalarına karşın yargıçlar "Ülkemizin en değerli mimarlarının görüşleri yol gösterici olacaktır" diyerek bu yazıları dava dosyasına koydular. Dava bilirkişilerin birbirleriyle tam çelişmeyen ama daima eksik bir yanı olan raporlarıyla sürerken MESA'nın İzmir Mavişehir'de yine D blok kopyası 10 adet yapı daha diktiğinin ayırdına vardık ve İzmir ilgili mahkemelerinde 1996 yılında yine önce "tespit" ve sonra da "ceza ve tazminat davaları"nı açtık. İstanbul ve İzmir'deki iki dava da birbirini izlemeye başladı. İzmir Mavişehir kopya binalar davası, bilirkişilerin birbirlerinden farksız görüşleri nedeniyle daha çabuk lehimize sonuçlandı. Ancak önce Yargıtay onayı, karara itiraz, Yargıtay Üst Kurulu derken olumlu sonuç ancak 2014 yılında geldi. Projemizin hizmet bedelini de "%300" ceza ve 1996'dan bu yana biriken faizi ile MESA'dan aldık. Sıra İzmir Mavişehir davasının sonucunu bekleyen ve ilk dava olan Bahçeşehir'e gelmişti. Artık son bilirkişiler adeta bir doktora tezi niteliğindeki bilimsel raporları ile davayı tamamlamışlar; ancak yargıçlar bir çelişki oluşmasın diyerek İzmir davasının kesin sonucunu beklemişlerdi. Yine aynı Yargıtay uygulamaları sürdü. Bu kez de dosyaları sümen altından çıkartmak üç yıl aldı. Bu kez de hizmet bedelimizi "%300" ceza ve 1994 yılından 2015 yılına kadar olan reeskont faizi ile aldık.

Bu arada tasarım ve dava konumuz olan yapılarımızın özelliğini vurgulamamız gerekiyor. Bahçeşehir ve Mavişehir'de yapılan inşaat uygulamaları "tünel kalıp" tekniğiyledir. Bu yapı teknolojisi MESA kurucuları tarafından yurtdışından getirilmiş, Bayındırlık Bakanlığı'nın inşaat ihale koşulları arasına da sokulmuştur. Bir zaman tek başına inşaat projesi ile tünel kalıpların tekeli olan bu şirket toplu konut uygulamalarında ülkenin her yerinde bir örnek ve çirkin yapılaşmanın nedeni olmuştur. Dikine ve enine kibrit kutuları nefes alınmayacak aralıklarla dikilmiş, kentsel dokular rant uğruna harcanmıştır. 24 saate bir kat yükselebilen bu yapı teknolojisinin yararlı olduğu alanlar da vardır elbette.

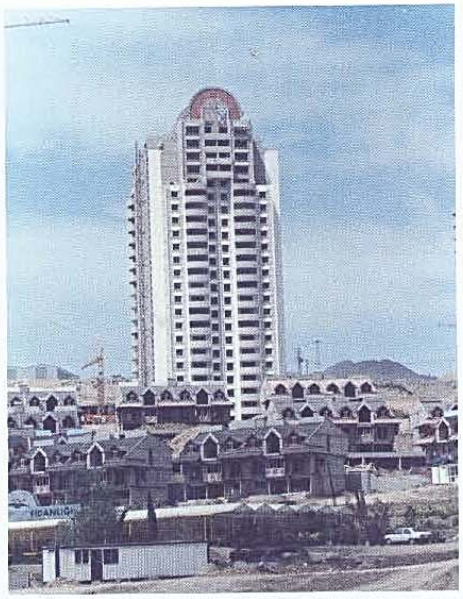

GİRİŞ SAYFASINDA VE ÖNCEKİ SAYFADA
Bahçeşehir Konutları

BU SAYFADA
SAĞDA VE ALTTA: Mavişehir Konutları
EN SAĞDA VE ALTTA SAĞDA: Bahçeşehir Konutları ikinci kısım blokları

En çok 30-40 yıl ömür biçilen bu pahalı yapılaşmada, örneğin: savaş ya da doğal yıkımlar nedeniyle hızlı iskan gereksinimlerinde, yapı için iklim koşullarının uygun olduğu dönemin kısa olduğu coğrafyalarda, yüksek enflasyonun yapı yatırımlarının çabuk tamamlanmasını gerektirdiğinde, işçi ücretlerinin çok yüksek olduğu veya kol emeğinin yeterli olmadığı ülkelerde bu yapı yöntemi olumlu bulunmaktadır. Ancak estetikten yoksunluğu, biteviyeliği, kent ile organik bağ kuramaması, mahalle ve komşuluk ilişkilerini oluşturamaması gibi pek çok nedenle bu yapım türünün kısa sürede ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ülkemizin ise böyle bir lüksü yoktur. Hele "orta üst sınıfa" sunulacak yapılar farklı olmalıdır.

İşte bu kriterler göz önüne alınarak tasarıma başlandı. Dört yanı perde olan yapıların cepheleri prekast oluyor ve vinçle kaldırılıp takılıyordu. Bu kolaylık ise dikdörtgen prizma yapıları gerektiriyordu ve bunun aksine bir yorum o güne kadar hiçbir yerde yapılmamıştı. Gereği de yoktu zaten. En kısa sürede yıkılacak, geçici yapılarda estetik endişe aramanın yeri yoktu. Kar amacı ile kurulmuş ülkemiz inşaat şirketlerinin bu tür endişeleri de yoktu, ne yaparlarsa sattıkları bu furyada maliyeti nasıl olsa alıcı ödüyordu. Ancak rekabet kızışınca farklı olmak öne çıktı. İşte bu aşamada bizim tasarımımız çok beğenildi. Çok farklı yaşam programlarına göre tasarlanmış, dört yatak odalıdan tek yatak odalıya gelişen planlar aynı orta üst sınıf insanların birbirlerini yadırgamayacakları komşuluk olanaklarını da getiriyordu. Tüm yüksek yapılarda yatay değil de, klostrofobiyi kaldıran yere kadar dikey pencereli, ağacı ve toprağı gören ve mekanların derinlemesine ışık aldığı, içinde rahatça yemek yenilebilen ve oturulabilen balkonlu, balkon ile salonun camlı kapılarla periskopik birleştiği, koridorun boydan boya sürme kapaklı dolapla bir giyinme odası işlevi gördüğü, büyük yatak odalı planlar, özellikle D Blok'umuzun çarpıcı cephe estetiği, binalara üstü kapalı bir portikle giriş ve çatı terasındaki çocuk oyun bahçesi, WC'ler, bebek mutfağı gibi eklentiler, adı Bahçeşehir olan ama salt yapı ve beton yollardan oluşan bir lüks uydu kentte bebeğini buralara indirmeden aynı yapı bünyesinde güneşlendirmek olanaklarını da sunuyordu.

Biz mimarlar, inşaatçıların, yüklenicilerin tasarladığımız yapıları beğenen ve isteyen potansiyel müşterilerine aynı ya da benzer binalarımızı yapmalarına karşı değiliz. Ancak çalmak, mimarları istismar etmek niye? Onların ticari başarı ve kazançlarını mimarlar sağlamıyor mu? Mimarlık projesinin metrekare maliyete katkısı nedir? Kazanca katkısı nedir? İnşaat şirketlerinin teknik bürolarında gerekli uygulama çalışmalarını yapan, ücretle çalışan mimar meslektaşlarımızın, çalıştıkları şirket için müellif olarak imza atmaları, bunu ilgili Mimarlar Odası'na onaylatabilmeleri, yine ilgili belediyeden adlarına yapı izni ve kullanma izni alabilmeleri nasıl mümkün olabilmektedir? Yönetmeliklere göre maliyede defter onayı olmayan, Mimarlar Odası'ndan büro tescil belgesi almayan mimarlar, bu belgeler olmadan belediyelerde nasıl kayıt olabilip, proje onaylatıp geçirebilmektedirler?

Sonuç olarak 20 yıl süren bu yıpratıcı süreç her ne kadar bazı akademisyen meslektaşlarımızın pek anlaşılamaz yorumları ile uzamışsa da, yine şerefli ve saygın meslektaşlarımızın çok büyük emek verdikleri tartışılmaz raporları ile olumlu sonuçlanmıştır. Dileğimiz, fikri hukuk alanında tez hazırlayacak hukukçu arkadaşlarımızın bu davaların artık aleniyete uğramış dosyalarını inceleyerek "bilirkişilik nasıl olmalı?", "kasıtlı bilirkişilik nedir?", "bir dava nasıl uzatılır?" gibi konularda bilgilenmeleridir.